

Warszawa, 2015-09-02.

Prof. dr hab. Grzegorz Węclawowicz
Instytut Geografii i PZ PAN, Warszawa,
g.wecla@twarda.pan.pl

Recenzja rozprawy doktorskiej

Armina Kapusta Miejska przestrzeń wielokulturowa Suboticy – analiza geograficzno-semiotyczna

Przedstawiona do recenzji rozprawa składa się z 245 stron maszynopisu zawierającego, z czego 228 stron stanowi tekst podzielony na cztery części merytoryczne, a pozostałe strony zawierają różnego rodzaju spisy i załączniki. Odnosząc się do propozycji Wydziału Nauk Geograficznych Uniwersytetu Łódzkiego przygotowania recenzji wg schematu obejmującego wszystkie podstawowe elementy składające się zazwyczaj na recenzję pracy doktorskiej, przedstawiam syntetyczną opinię wraz z uzasadnieniami.

1. Określenie trafności problemu badawczego.

Wybór tematyki badawczej przez Autorkę wynika prawdopodobnie z jej zainteresowań badawczych. Specyfiką pracy jest zarówno tematyka: przestrzeń wielokulturowa miasta w świetle analizy geograficzno-semiotycznej oraz wybór Suboticy jako obiektu badań. Autorka podejmując analizę geograficzno-semiotyczną miasta wprowadza do polskiej geografii miast zarówno znaczne rozszerzenie dotychczasowego pola badań jak i nowe podejście metodologiczne zapożyczone z nauk humanistycznych. Recenzowana praca przyczynia się znacznie nie tylko do opisu kolejnego miasta i poznania jego struktury przestrzennej, ale przyczynia się do lepszego zrozumienia miasta i genezy współczesnych różnicowań społeczno-przestrzennych. W związku z powyższym „trafność” analizowanego problemu badawczego polega na podjęciu badań jednego ze zjawisk praktycznie nieistniejących w zakresie zainteresowań geografów polskich. Zgadza się z krytyką postmodernizmu w geografii wyrażoną przez cytowanych w pracy autorów polskich, recenzowana praca stanie się niewątpliwie jednym z ważnych elementów tzw. „zwrotu kulturowego” w geografii polskiej. Moim zdaniem nie ma cech, które przypisano postmodernizmowi w geografii. Recenzowana praca nie jest sprzeczna, nie jest chaotyczna, nie jest subiektywna (albowiem może być sprawdzalna) i nie potrzebuje jednolitej doktryny.

2. Ocena poprawności struktury pracy.

Całość pracy podzielona jest na cztery części. W obszernym wprowadzeniu Autorka przedstawiła miejsce podejmowanej problematyki badawczej w systemie nauk geograficznych, podstawowe założenia swojej pracy oraz identyfikuje i rzetelnie uzasadnia wybór studium przypadku (co jest zjawiskiem dosyć rzadkim w przypadku prac doktorskich). Autorka podjęła słuszną decyzję rezygnując ze studiów porównawczych, co dobrze uzasadnia. W sposób prawidłowy formułuje cel i hipotezę swojej pracy, a zwłaszcza rozróżnia podmiot od przedmiotu badania. Wspaniale

formułuje pytania badawcze. Sama struktura i treść wprowadzenia świadczy już o dojrzałości badawczej Autorki, jakkolwiek mam odmienne zdanie co do czytelności, rozmieszczenia oraz wzajemnych relacji znaków w przestrzeni. Nie uważam również, że miasto wielokulturowe jest szczególnie predestynowane do badań semiotycznych, jest może tylko bardziej łatwe do takiego badania. Ponadto pragnę zauważyć, że miasta „przed-modernistyczne” również były wielokulturowe, a więc wielokulturowość nie jest wyznacznikiem miast post-modernistycznych.

Druga część pracy dotyczy podstaw teoretycznych i metodologicznych. Stanowi wspaniałą syntezę możliwości badań semiotycznych miast. Autorka podjęła się zadania stworzenia pomostu metodologicznego między geografią a semiotyką miasta. Sądzę, że dotyczy to zwłaszcza geografii miast, geografii kultury, czy geografii społecznej. Jest to udana próba jakkolwiek, utrzymana wyłącznie w ramach metodologii badań jakościowych, głównie humanistycznych, co wymaga kontynuacji badań w przyszłości.

Trzecia część pracy jest ponad stu stronicową analizą Suboticy w układzie historycznym, geograficznym i semiotycznym. Bogaty opis kontekstu i uwarunkowań geograficznych, społecznych, historycznych i politycznych powala na lepsze zrozumienie prezentowanej koncepcji badawczej. Szczególnie interesująca jest prezentacja ewolucji zróżnicowań etnicznych, religijnych i narodowościowych np. istnienie tzw. „ukrytych mniejszości”. Dokonując opisu wyjaśniającego autorka oswaja czytelnika z językiem i terminologia stosowana w semiotyce np. pisząc: *topos*, czyli przestrzeń geograficzna, *epos i politicos*, czyli okoliczności historyczno-polityczne rozwoju miasta oraz pisze dalej o: „etnos i etos – społeczności zamieszkujące miasto i instytucje regulujące ich koegzystencję” co wymagałoby większej precyzji w wyznaczaniu zakresu znaczeniowego używanych pojęć w stosunku do tradycyjnej – geograficznej nomenklatury. Jakkolwiek jest to częściowo wyjaśnione na str. 93.

Czwarta część pracy pt. „Konkluzja – logos, czyli przestrzeń miasta jako kod” stanowi część wnioskową pracy. Uważam, że bardziej poprawny tytuł tej części powinien być: „Konkluzja: logos – przestrzeń miasta jako kod”

Szczególnie interesującym elementem całej pracy było odkrywanie znaczeń „ukrytych” w przestrzeni. Podjęte przez Autorkę badania bez wątpienia doprowadziły do lepszego zrozumienia przestrzeni miasta dzięki zrozumienia genezy dostrzeganych znaków reprezentujących przez nie wartości.

3. Ocena przyjętej metodologii badań.

Autorka rozprawy, praktycznie sama wypracowała oryginalną metodę badawczą łączącą podejście metodologiczne badań jakościowych w geografii z metodologią badań jakościowych humanistyki, do której należą badania semiotyczne. Najciekawszym elementem jest wykazanie przez Autorkę, że za pomocą metod semiotycznych można odczytać znaczenia obiektów w przestrzeni miasta. Autorka zwraca również uwagę na teorie prototypów (E. Roscha) jako ważną koncepcję wyjaśniającą. Synteza samodzielności badawczej jest autorska koncepcja dotycząca postępowania badawczego podczas wyznaczania kultur narodowych i przyporządkowywania im znaków (str. 81).

4. Ocena dorobku, znajomości, analizy i interpretacji źródeł.

Autorka swobodnie porusza się w zakresie podstawowej literatury z zakresu nauk geograficznych i humanistycznych, zwracając uwagę na kluczowe pozycje, co

świadczy o uporządkowanym sposobie myślenia i trzymaniu się przewodniej linii planu badawczego. Atutem autorki była również znajomość lokalnych języków i dostęp do unikalnych źródeł (czego recenzent nie może jednak rzeczowo ocenić).

5. Ocena umiejętności poprawnego i przekonującego przedstawienia uzyskanych przez siebie wyników.

Dobra znajomość podstawowej literatury naukowej wraz z przeprowadzonymi badaniami terenowymi, badaniami, jak czasami odnosi się wrażenie „uczestniczącymi” uwiarygodniła narracje. Autorka potrafiła pokazać relacje poszczególnych opisywanych faktów z koncepcjami „teoretycznymi”, czego najlepszym przykładem było dążenie do zrozumienia znaków w przestrzeni miasta.

6. Wskazanie na czym polega oryginalność, nowatorstwo rozprawy oraz samodzielność naukowo-badawcza autora.

Jednym z podstawowych elementów oryginalności recenzowanej pracy jest podjęcie przez Autorkę kwestii „... *czytelności obecności przedstawicieli różnych narodów i religii poprzez poszukiwania, identyfikację i wskazanie na korelacje elementów przestrzeni miejskiej, które są nośnikami znaku wielokulturowości w mieście europejskim.*” (s. 18),

Autorka wprowadza do geografii polskiej nową perspektywę rozumienia przestrzeni miasta, która zmusza do poznania historii miasta, budynków, ulic, ludzi kiedyś mieszkających i obecnie mieszkających w mieście. Poznanie tego typu przyczynić się może poprzez lepsze zrozumienie przestrzeni miasta i jego elementów do poprawy np. ładu przestrzennego. Istotnym elementem oryginalności recenzowanej pracy jest korzystanie przez autorkę wielojęzycznych źródeł reprezentujących skomplikowany skład narodowościowy Suboticy.

7. Wskazanie dobrych stron rozprawy i jej głównych wad.

Specjalnych wad nie rozprawy nie stwierdzam, poza elementami redakcyjnymi, które powinny być przedmiotem recenzji wydawniczej. Pozytywne elementy pozytywne i dyskusyjne przedstawione są jednoznacznie w innych punktach recenzji.

8. Odnośnie pytania czy praca spełnia, czy nie spełnia wymogom stawianym rozprawom doktorskim,

wyrażam przekonanie, że przedstawiona do recenzji rozprawa doktorska mgr Arminy Kapusty spełnia wymogi ustawowe stawiane tego rodzaju opracowaniom i może być podstawą do przeprowadzenia dalszych czynności przewidzianych do uzyskania przez doktoranta stopnia doktora nauk o Ziemi w zakresie geografii ekonomicznej.

Autorka wykazała się umiejętnością samodzielnego i poprawnego formułowania problemu naukowego. Poprawnie zbudowała koncepcję badań na podstawie dotychczasowego dorobku teoretycznego i empirycznego zarówno nauk geograficznych jak i humanistycznych. Dokonała adekwatnego do problematyki badawczej właściwego wyboru metod i technik badawczych oraz najważniejsze potrafiła przeprowadzić interpretacje uzyskanych wyników.